

fantasie en magie omdat onze wereld, zoals Max Weber al een eeuw geleden opmerkte, 'onttoverd' is door rationalisering en intellectualisering. In een laatste hoofdstuk wordt de impact besproken van inbrengen van het ruimere tijdspectief. Verwezen wordt naar 'de wet van de zeven generaties', een traditie van een inheems volk in Noord-Amerika om bij elke beslissing zeven generaties vooruit te kijken.

In een laatste en derde deel worden achttien werkvormen aangereikt en toegelicht met praktijkvoorbeelden, waaruit iemand zou kunnen putten om met organisaties aan de slag te gaan. Het is een systematisch in kaart brengen van methodieken die grotendeels ook al in de loop van het boek voorkwamen. Ik ga ze hier niet allemaal opsommen; ik wil ook nog iets overhouden voor de lezer zelf. Ik verwijs kort nog naar de kracht van het maken van een historielijn met de verschillende generaties werknemers en het daarbij telkens weer benadrukken van het belang van een hoopvol perspectief – in dit geval in de vorm van 'het gewenste volgende hoofdstuk' in het organisatieverhaal.

Bespreking

Toen ik een beschrijving las van dit boek, wist ik onmiddellijk dat het ook voor een psychotherapeut van belang kon zijn. Naast mijn groeiende interesse in het werken met teams, vind ik het boek ook erg verrijkend om na te denken over het eigen team of andere groepen waarbinnen we functioneren. Met name het proces van het construeren, separeren van auteur en verhaal, deconstrueren en vervolgens

co-construeren brengt helder in beeld hoe we kunnen loskomen van onze eigen versie van de werkelijkheid en open staan voor die van de anderen. Heel relevant in een tijdperk van polarisatie. Of hoe je ook een organisatie kan helpen om open te staan voor nieuwe ervaringen en *fully functioning* te zijn. De beschrijving van de werkvormen, met uiteenzetting van de nodige setting, in het derde deel is erg nuttig voor mensen die ook effectief met verbindende technieken aan de slag willen gaan.

Het is een grote verdienste als een boek inspireert en ertoe aanzet om de aangereikte ideeën voortdurend toe te passen op de contexten om je heen. En dat effect had het boek zeker. Ik kijk kritischer naar mijn eigen *single story*, voel oprechte bereidheid om naar verhalen van anderen te luisteren, heb ideeën voor onze denkdag, wil het liefst de eigen organisatie genezen. Het manische zakt wel weer, samen met de onrealistische ambities. Maar iets blijft er in elk geval van hangen. Er was eens...

Hilde Libbrecht

HILDE LIBBRECHT is criminologe – cliëntgerichte psychotherapeute, werkzaam in het CGG-VBO, Leuven. Tevens is ze als leertherapeute verbonden aan het postgraduaat in de cliëntgerichte psychotherapie en als coördinator aan het specialisatiejaar groepspsychotherapie van Focus on Emotion.

Correspondentie-adres

1hilde.libbrecht@gmail.com

Van der Ende, W. (2022). *Affectregulatie via beeld en muziek voor kinderen met ontwikkelingsproblematiek*.

Gompel & Svacina. ISBN 9789463712740, 295 pagina's.

Inleiding

Mentaliseren kan gezien worden als de basis voor betekenisvol contact met onszelf en met anderen. Het is in de normale ontwikkeling een vloeiend proces dat kinderen in relatie met hun ouders leren en waarbij woorden een steeds grotere rol gaan spelen. Het gaat van het ongedefinieerd ervaren van

gewaarwordingen of affecten, het leren richten van de aandacht erop, het leren reguleren van emoties tot het onder woorden brengen van al deze ervaringen. Ontbreekt de verbinding met taal omdat er bijvoorbeeld sprake is van een psychiatrische problematiek zoals een ontwikkelingsstoornis, gehechtheidsproblematiek of trauma, dan verloopt dit proces niet

zonder slag of stoot. Taal is een noodzakelijke voorwaarde om op een juiste manier te kunnen aansluiten bij een kind. En die taal vormt nu precies de barrière om toegang te kunnen krijgen tot deze kinderen.

Wijntje van der Ende reikt met dit boek een vernieuwende behandelmethode aan die de kloof kan dichten tussen de talige wereld en kinderen die zich (nog) niet kunnen verhouden tot gevoelde taal in het proces van het leren mentaliseren. Muziek en beeld spelen er de hoofdrol in. Begrippen zoals synchroniciteit, spiegelen, sensitiviteit en responsiviteit zijn de sleutel. Het vinden van de juiste aansluiting tot deze kinderen gebeurt met klank, ritme, kras, kronkel en kleur. Haarfijn wordt deze methode geïllustreerd en vertaald in passende woorden zodat er na het lezen van dit boek na 'hoe dan' geen vraagteken meer hoeft te volgen.

Inhoud

In twaalf hoofdstukken wordt beschreven hoe muziek en beeld als therapie werken in het proces van affectregulatie bij kinderen in de context van de multidisciplinaire behandeling binnen de kinderpsychiatrie.

In de eerste hoofdstukken wordt de gezonde mentale kinderonwikkeling beschreven en komen enkele sleutelbegrippen zoals synchronisatie en spiegeling binnen de context van affectregulatie aan bod. De doelgroep, indicatie, behandeldoelen, meetlijsten (FEEL-KJ) en het behandeltraject affectregulerende vaktherapie worden beschreven.

Hoe en waarom non-verbaal afstemmen in de vormgeving (muziek en beeld) centraal staan, kan je lezen in hoofdstuk 4, *Afstemmingstechnieken in synchroniseren en spiegelen*. Dit is een vloeiend en uitermate subtiel proces waarbij men niet instrueert: 'nu gaan we om de beurten spelen' maar wel belichaamd synchroniseert en spiegelt: 'we maken samen muziek, kies maar een instrument'. Ook kernbegrippen zoals pulsering, pauzes, frasering en articulatie worden kort toegelicht in dit hoofdstuk. In hoofdstuk 5, *Affectieve focus in vormgeving*, komt een ander kernbegrip aan bod: de affectieve focus of de gerichtheid van de therapeut op het affect van het kind. Casusvoorbeelden illustreren hoe dit kan binnen de vormgeving en hoe er taal aan gegeven wordt. Niet-talig werken verrijkt talig werken en vice versa. In hoofdstuk 6, *Eigenschappen van muziek en beeld*, wordt muziektherapie

en beeldende therapie gedefinieerd en wordt er met casusvoorbeelden geïllustreerd hoe affectregulatie via muziek en beeld in een therapeutische context tot stand komt.

In hoofdstuk 7, *Affectregulerende vaktherapie en procesdiagnostiek*, illustreert hoe en in welke gradaties affectregulatie zich laat zien en horen bij kinderen in therapie. De auteur geeft een uitgebreide leidraad om muzikale en beeldende vormgeving te plaatsen binnen een procesdiagnostisch kader. Hoe elk kind zich laat horen en zien kan binnen een continuüm van meer en minder gereguleerd geplaatst worden. Ook bij het vermoeden van ASS kan affectregulerende vaktherapie ingezet worden als extra diagnostisch middel waarbij het oor, het oog en de vormgeving vaak meer en minstens andere informatie aanreiken dan die verkregen wordt door louter talige communicatie met gesprekken en vragenlijsten.

In hoofdstuk 8, *Mentaliseren in het affectregulatieproces*, vind je het theoretische goud van dit boek: de aanname dat mentaliseren niet alleen verbaal gebeurt maar ook non-verbaal. Dit is de reden waarom affectregulerende vaktherapie zo goed werkt bij deze doelgroep. Het is een uiterst geschikt werkmiddel om non-verbaal mee te (leren) mentaliseren. Ook al worden er geen woorden gebruikt, verdiept het proces van mentaliseren bij het kind zich doordat er in de vormgeving afgestemd gespiegeld en gesynchroniseerd wordt door de therapeut, die tevens het spanningsniveau werkbaar houdt.

De gerichtheid van de therapeut op het spanningsniveau van het kind, benoemt de auteur als de techniek van de affectieve focus: de focus op de gezamenlijke vormgeving in de muzikale en beeldende interactie. Uit alle mogelijke interventies of improvisatietechnieken kiest de therapeut datgene dat precies afgestemd is op het ontwikkelingsniveau van het kind. De auteur rangschikt daarvoor alle improvisatietechnieken binnen een ontwikkelingsgericht continuüm (hoofdstuk 10) en licht toe welke microbeslissingen ze neemt om te komen tot meer affectregulatie door beeld en muziek te gebruiken (hoofdstuk 9). Uiteraard is affectregulerende vaktherapie geen methode waarbij je enkel een lijstje improvisatietechnieken kan afvinken afhankelijk van het ontwikkelingsniveau van het kind maar vraagt om een continu afstemmen en in resonantie treden met het kind in het medium. Toch is het mogelijk om een ordening aan te brengen en de auteur onderscheidt expliciet vier vormgevingstechnieken. Deze zijn: 1.

Vormgevingsaspecten waarnemend analyseren, 2. Resoneren met muzikale en beeldende expressie, 3. Gradueel vormgeven met aspecten en 4. Thematiseren van affectexpressie in het licht van de problematiek.

In een lijvig hoofdstuk 11, *Procesanalyses en overzicht affectregulerende interventietechnieken*, komen alle voorgaande technieken terug en illustreert de auteur met drie therapieprocessen hoe haar methode werkt bij kinderen met ASS, ADHD en hechtingsproblematiek.

In een laatste hoofdstuk, *Werking van affectregulatie in kunsten en brein*, komt heel beknopt de werking van affectregulatie in de kunsten en in het brein aan bod.

Bespreking

Na het *Basisboek affectregulerende vaktherapie* (Nieuwenhuis et al., 2020; Smaers, 2021) is dit in ons taalgebied opnieuw een baanbrekend boek dat vaktherapie uit het creatieve hoekje haalt en waardig naast andere disciplines van specialistische kinderpsychiatrie plaatst. Dit boek is zowel vernieuwend, omdat het de functie van vaktherapie binnen het proces van mentaliseren en emotieregulatie staft, als grondig. Met twaalf lijvige hoofdstukken laat het geen enkel relevant aspect onbelicht en verbindt het de recente ontwikkelingen binnen de aanverwante vakgebieden. Daarnaast is het uitermate vaktechnisch en in de mediums specifieke hoofdstukken een tikkeltje taai. Eens verteerd blijft vooral schoonheid en ontroering achter want eindelijk krijgen toon en tint de juiste beschrijvende taal. Alle vaktherapeuten weten dat afgestemde creativiteit binnen de therapeutische context de sleutel kan zijn voor het ontsluiten van gestagneerde emotionele en relationele groei. Hun 'hoe' beheersen ze op een non-verbale manier. De grootste verdienste van deze auteur is dat ze, tot op microniveau, taal gegeven heeft aan haar methode – tegelijkertijd in twee disciplines:

beeld en muziek – in een taal in een taal die collega's ook verstaan. Buitengewoon verbindend.

Dit boek kan dienen voor elke vaktherapeut om het vergrootglas weer even op enkele aspecten van de klinische praktijk te zetten. Daarnaast kan het dienen het als reëliek op kritische collega's die zich vragen stellen bij de functie van muziek of beeld binnen een therapeutische relatie in kinderpsychiatrie. Voor therapeuten die niet methodisch met creativiteit werken is het wat aan de technische kant, en ook voor ouders die willen weten wat er binnenskamers gebeurt is het *Basisboek affectregulerende vaktherapie* (Nieuwenhuis et al., 2020) meer geschikt.

De auteur plaatste met dit boek een uitroepeteken achter een rijke carrière vol eigen onderzoek die resulteerde in een vernieuwende behandelmethode. Het zou mooi zijn, moest dit ooit een academisch staartje krijgen. Er zijn aanknopponten genoeg te vinden in dit boek.

Lieselotte Smaers

Literatuur

- Nieuwenhuis, L., Smelt, C., van der Vlught, S., van der Ende, W., & Vos, P. (2020). *Basisboek affectregulerende vaktherapie*. Garant.
- Smaers, L. (2021). BOEKBESPREKING. L. Nieuwenhuis, C. Smelt, S. van der Vlught, W. van der Ende, & P. Vos (2020). *Basisboek affectregulerende vaktherapie*. Garant. *Tijdschrift Persoonsgerichte Experiëntiële Psychotherapie*, 59(2), 135-138.

LIESELOTTE SMAERS is muziektherapeut en experiëntiël therapeut voor kinderen, jongeren en hun gezin in praktijk Playwise in Tessenderlo.

Correspondentie-adres
lieselotte.smaers@gmail.com